

вибіркове використання нерозпізнаних військових організацій (далі — НВО). Такі підрозділи були залучені в кримській кампанії 2014 року. Вони не мали ні спеціальної форми, ні жодних інших розпізнавальних знаків, які б указували на їх національну належність. Загалом було добре відомо, що, насправді, це озброєні та фінансовані Росією угруповання її військових. Утім, їхнє походження було важко довести, і це стало головним розрахунком Кремля, який надіслав своїх військових до Криму. І справді, саме представники НВО уможливили успішність кримської кампанії. Ніби НЛО, НВО могли перетинати кордони і безкарно порушувати закони. Однак, на відміну від НЛО, які існують на межі реальності і вигадки, ніхто не сумнівався в існуванні НВО в Криму та окупації ними півострова.

«Ввічливі люди» в Криму (також відомі як «зелені чоловічки») стали популярним мемом у Росії.

Однак цей успіх не вдалося повторити в наступній кампанії Кремля — на Донбасі. Там російські групи чи «казакі» діяли відкрито, зумисне демонструючи свою етнічну й ідеологічну належність. Вони створювали політичні об'єднання та домовлялися з вірними Кремлю військовими лідерами. Вони не могли і навіть не намагалися приховати зброю, отриману через російсько-український кордон. Утім, як засвідчили події на місцях, ця відверта самоідентифікація увінчалася повним військовим і політичним провалом. У той час, як так звані Донецька і Луганська республіки можуть за ледве претендувати на скромні згадки в підручнику історії, Крим залишається єдиним військовим успіхом Росії на території України у XXI ст. Саме через те що цей маневр має досить загадковий характер, ми повинні зрозуміти його природу, а також умови та обмеження, що його супроводжували. Намагаючись репрезентувати жахливі дії нацистів та дійсність радянських таборів, італійський філософ Дж. Агамбен розвинув концепцію «голового життя», під якою розумів «життя, яке можна забрати, але яким не можна пожертву-

***

Александр Еткінд

професор історії російсько-європейських відносин у Європейському університеті у Флоренції

«Гола сила»

З погляду антропології однією з головних інновацій путінської кампанії в Україні стало

вати» [1–3]. І справді, лише життям, яке має цінність, можна пожертвувати. Ці дві концепції — «голе життя» і «гола сила» — надто взаємопов'язані. В умовах політизації релігії, яку активно проводить Кремль, «жертвами» стають ті, хто йде на смерть заради суверенності, таким чином, зміцнюючи силу Кремля і Росії у світі. Згідно з логікою російської держави, її слава і сила залежать від розширення території і прибутків, а не від процвітання чи довголіття її населення.

Саме малозначимість людей в очах держави сприяла анонімності кримської кампанії і зробила її такою ефективною. Треновані, добре оплачувані, добре споряджені російські солдати, значна кількість яких уходить до складу елітних груп розвідки, були направлені в Крим без жодного законного захисту. Якби їх спіймали, то за міжнародними договорами (наприклад, відповідно до Третьої і Четвертої Женевської конвенції) з ними поводитися б не як з в'язнями, а як з незаконними збройними формуваннями, позбавленими будь-яких прав. У випадку перемоги, ці солдати застосували б «голу силу», у випадку програшу, — вони перетворилися б у «голе життя». Оскільки російські імперські амбіції задовольняються лише кількістю землі, люди в цій грі стають абсолютно непомітними.

Утім, удалий маневр «ввічливих людей», як їх називає в іронічній формі російська пре-

са, неможливо застосувати за межами Криму. З військового погляду «кримська кампанія» відбулася за унікальних обставин, які неможливо відтворити на будь-якій іншій території. Великі військові бази Чорноморського флоту були розпорошені по всьому півострову і вже готували її підґрунтя. Обережно спланований Росією, цей напад був раптовим, неочікуваним і спантелечив як Україну, так і міжнародну спільноту. Російські групи значно переважали українські за кількістю, останні були абсолютно безпорадними, адже український уряд на той час ще не розпочав свою легальну військово-операційну під назвою «АТО». Завершуючи свій стислий аналіз, зауважу, що кампанії із застосуванням «голої сили» працюють лише в ситуації сили переважаючої, за умов, коли могла би спрацювати і будь-яка інша операція.

1. *Agamben G.* Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life. — Stanford, Calif. : Stanford University Press, 1995.

2. *Agamben G.* Remnants of Auschwitz: The Witness and the Archive / translated by D. Heller-Roazen. — New York : Zone Books, 1999.

3. *Agamben G.* Sovereignty and Life / eds. Matthew Calarco & Steven DeCaroli. — Stanford, Calif. : Stanford University Press, 2007.

Переклад з англійської Юлії Лазаренко